

Lokaal leren van 'Omtzigtgate'?

Julien van Ostaijen

Planning

- Introductie
- Korte samenvatting Omtzigtgate (filmpje) + poll
- Drie (lokale) invalshoeken
 1. Het proces van de lokale coalitievorming
 2. Dualisme
 3. Lokaal systeem van macht en tegenmacht
- Conclusies en aanbevelingen

1. (in)formatie en coalitievorming

#Omtzigtgate: aanwezigheid verkeners, onduidelijke rol verkeners, te weinig onafhankelijkheid verkeners

- Ook lokaal weinig (spel)regels voor coalitievorming
- Ook lokaal een praktijk van (externe) informateurs
- Ook lokaal wordt de grootste partij wel eens buitengesloten
- Ook lokaal ondersteunen ambtenaren 'uit de organisatie' de informatie
- Lokaal draait coalitievorming misschien nog wel meer om personen
- Ook lokaal wordt wel eens een veto over personen uitgesproken

2. Dualisme

#Omtzigtgate: Is de Kamer kritisch genoeg ten opzichte van het bestuur, o.a. m.b.t. informatievoorziening?

- Ook lokaal wordt er geworsteld met dualisme en de afstand van raad(sfracties) tot het college
- Ook lokaal is informatievoorziening soms een politiek instrument (niet alleen beperkt tot discussies 'geheimhouding')
- Lokaal zijn er wel minder 'bontkragen', maar ook minder media. Rol deels door ambtelijke organisatie overgenomen.

3. Tegenmacht *

- Ook een democratisch gekozen bestuur moet gecontroleerd en in enige mate beperkt gehouden worden
- Voorkomen dat één bestuurslaag, organisatie of actor zijn wil te dominant kan doordrukken ten koste van anderen
- Tegenmacht komt in verschillende vormen voor, hoeft niet altijd ook democratisch gelegitimeerd te zijn

1	2	3
<ul style="list-style-type: none">• Interne controle ambtelijke organisatie• Functionerings-gesprekken• Controle gemeenteraad• (Nieuwe) politieke partijen	<ul style="list-style-type: none">• Bezwaar- en beroepsprocedures• Rekenkamers• Ombudsmannen	<ul style="list-style-type: none">• Media• Maatschappelijk middenveld• Lokale samenleving

* Gebaseerd op o.a. 'tegendemocratie' (Rosanvallon, 2008) en 'monitordemocratie' (Keane, 2009)

Tegenmacht vereist (uit: Van Ostaaijen, 2018)

1. Een gedeelde cultuur en gedeelde waarden in de samenleving en vooral onder politici en ambtenaren dat (het waarborgen van) tegendemocratie en tegenmacht belangrijk is.
2. Politici en ambtenaren die op basis daarvan kritisch zijn op hun eigen gedrag en dat van andere politici en ambtenaren.
3. Politici en ambtenaren die op basis van die gedeelde waarden ook de meer institutionele vormen van tegenmacht ondersteunen.

Tegenmacht vereist (uit: Van Ostaaijen, 2018)

1. Een... n vooral
 2. P... ocratie
 3. p... gen
- 'In collegevergaderingen zag Jos aan m'n gezicht dat ik het ergens niet mee eens was. Dan zei hij: "Ik geloof dat er iemand even naar de wc moet." Als ik dan terugkwam, waren ze toe aan het volgende agendapunt en lag er voor het vorige een unaniem collegebesluit (...) Tegenspraak werd al gauw gezien als een barst in de besluitvorming (...) Op den duur ga je je schikken in je rol (...) Je hebt er niets aan om er dwars voor te gaan liggen, dat kost je alleen maar je kop' (collega-wethouders blikken terug op hun omgang met Jos van Reij in zijn tijd als wethouder in Roermond).

Tegenmacht vereist (uit: Van Ostaaijen, 2018)

1. Een gedeelde cultuur en gedeelde waarden in de samenleving en vooral onder politici en ambtenaren dat (het waarborgen van) tegendemocratie en tegenmacht belangrijk is.
2. Politici en ambtenaren die op basis daarvan kritisch zijn op hun eigen gedrag en dat van andere politici en ambtenaren.
3. Politici en ambtenaren die op basis van die gedeelde waarden ook de meer institutionele vormen van tegenmacht ondersteunen.

Conclusies (1/2)

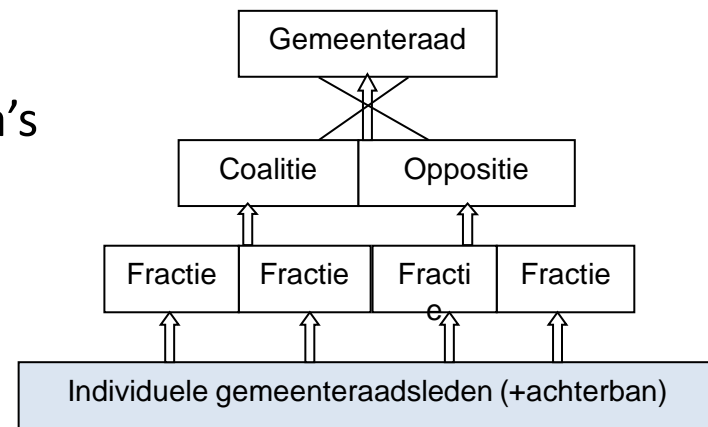
Er is geen reden aan te nemen dat lokaal 'Omtzigtgates' niet mogelijk zijn

Sterker nog, lokaal zien we zaken die nu landelijk ter discussie staan:

- Te weinig onafhankelijke externe informateurs
- Problemen rond informatievoorziening
- Een beperkt kritische raad of beperkt kritische raadsfracties
- Bestuurders die uit de wind worden gehouden
- ...

Conclusies voor het raadslidmaatschap (2/2)

- Bij tegenmacht hoort individueel karakter en plichtsbesef
- Dat betekent voor raadsleden een grote verantwoordelijkheid en verder kijken dan de belangen van achterban, fractie en oppositie/coalitie
- Raadsleden zijn verantwoordelijk voor het belang van de gemeenteraad als geheel:
 - ook bij informatievoorziening
 - ook bij coalitievorming
 - ook qua steun voor kritische collega's

Dank voor uw aandacht

Meer weten:

@ostaaijen / www.vanostaaijen.nl
J.J.C.vanOstaaijen@tilburguniversity.edu

Verder lezen? In deze presentatie zijn de volgende publicaties gebruikt:

- Nieuwenkamp, R. (2013) *Schaduwpolitici, bontkragen en blokkendozen*. Amsterdam: UvA.
- Winkelmolen, D. & Van Ostaaijen, J.J.C. (2020) Hulp bij het vormen van lokale coalities en colleges: De lokale externe (in)formateur in Nederland. *Bestuurswetenschappen*.
- Wagenaar, C. & Van Ostaaijen, J.J.C. (2020) *Achter de schermen bij de lokale verkiezingen van 2018*. Tilburg: Tilburg University.
- Ostaaijen, J.J.C. van (2014) *Bevlogen en begrensd. Een analyse van de gemeenteraadsverkiezingen 2014*. Tilburg: Tilburg University.
- Ostaaijen, J.J.C. van (2014) Hoe word je wethouder? Een onderzoek naar de transparantie en het democratisch gehalte van de wethoudersvoordracht. *Bestuurswetenschappen*, 68(2), 68-86.
- Ostaaijen, J.J.C. van (2016) *Hard naar het college, zacht naar de samenleving. Op zoek naar een nieuwe verbindende rol van de gemeenteraad*. Den Haag: Raadslid.nu.
- Ostaaijen, J.J.C. van (2018) *Tussen eerste overheid en tweederangsdemocratie: Het functioneren van de lokale democratie in Nederland*. Den Haag: Boom Uitgevers.